

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
Поліський національний університет
Уманський національний університет садівництва
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Департамент фінансів Вінницької обласної державної адміністрації
Головне управління Державної казначейської служби України у
Вінницькій області

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**ІХ Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції**

***«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»***

16 червня 2020 року

Вінниця 2020

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ареф'єва І.В. Сутність та значення фінансових ресурсів комерційних банків	6
Білецька А.В. Впровадження зарубіжного досвіду медичного страхування в Україні	12
Бодачевський М.В. Оцінка добровільних видів страхування в Україні	20
Божок М.О. Методи протидії страховому шахрайству на страховому ринку України	30
Газаров А.А. Формування фінансових ресурсів регіонального рівня за рахунок податку на доходи фізичних осіб	36
Гриняк С.В. Оцінка та аналіз формування бюджету Вінницької області за рахунок податкових надходжень	44
Дема Д.І., Гнидюк І.В., Уманець Л.В. Оцінка фіскальної ефективності непрямих податків в сучасних умовах	50
Демченко О.П., Філіпова Н.В. Аналіз структури видатків державного бюджету	57
Дихтяр А.А. Механізм диверсифікації фінансування закладів охорони здоров'я	65
Ібатов В.Р. Адаптація української пенсійної системи до європейських стандартів соціального розвитку	71
Камінська А.О. Зарубіжний досвід бюджетного планування та можливості його використання у вітчизняній практиці	82
Караман Б.В. Формування податкових надходжень як складової частини доходів бюджету	87
Конахевич І.В. Формування та використання фінансових ресурсів бюджету	96
Коротчук І.В. Джерела фінансового забезпечення закладів вищої освіти в Україні та шляхи їх диверсифікації	107
Круковський І.М. Моніторинг місцевих податків і зборів та їх роль у доходах місцевих бюджетів в Україні	116
Куделя І.М. Основні етапи підвищення фінансової стійкості комерційних банків	122
Магальяс А.А. Формування дохідної частини бюджету за рахунок податку на доходи фізичних осіб	127
Макарчук Д.Ю. Роль податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів України	135
Малахов М.В. Моніторинг місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України	142
Манченко Я.С. Сучасний стан кредитної діяльності банків України	149

Д.І. Дема, к.е.н., професор
Поліський національний університет
І.В. Гнидюк, к.е.н., доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
Л.В. Уманець, викладач
Вінницький коледж будівництва і архітектури КНУБА

ОЦІНКА ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглянуто вплив непрямих податків на формування Державного та місцевих бюджетів. Доведено, що непряме оподаткування в сучасних умовах повинне стимулювати економічний розвиток країни, сприяти створенню умов для залучення інвестицій, розвитку приватного бізнесу, сприяти зниженню податкового тягаря, отриманню сталих доходів до бюджетів.

Ключові слова: бюджет, непрямі податки, доходи, мито, ПДВ, акциз.

Постановка проблеми. На сьогодні у податковій системі України важливе місце займають непрямі податки. Вони є ключовим джерелом наповнення Державного бюджету та інструментом впливу на суспільне виробництво. Наповненість бюджету країни залежить від того, наскільки ефективною є фіскальна політика, її простота та прозорість. На даний момент на суб'єктів господарювання відчутний вплив здійснюють будь-які зміни чи реформи у цьому напрямі у зв'язку з економічною нестабільністю та дефіцитом бюджету. Різні шляхи підвищення рівня ефективності адміністрування непрямих податків призведуть до позитивних зрушень в економіці країни.

Теоретико-методичним засадам системи непрямого оподаткування присвятили свої праці такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: В.М. Андрущенко, О.М. Бандурка, В.В. Буряковський, О.Д. Василик, М.І. Вдовиченко, В.П. Вишневський, Т.А. Власенко, М.Я. Дем'яненко, І. Дороніна, В.С. Загорський, А.І. Крисоватий, М.П. Кучерявенко, В.В. Макаренко, В. Мельник, А.О. Нікітішин, В.М. Опарін, К.В. Павлюк, Г.О. П'ятаченко, Д. Рікардо, А. Сміт, А.М. Соколовська, В.М. Суторміна, В.М. Федоров та ін. Проте оцінка непрямого оподаткування в сучасних умовах залишаються недостатньо вивченими, що й зумовило вибір теми дослідження.

Ціллю статті є дослідження оцінки фіскальної ефективності непрямих податків в сучасних умовах.

На сучасному етапі діяльності держави, податкові надходження до Державного та Місцевих бюджетів є одним із важливих умов виконання державою своїх функцій та основною структуроутворюючою частиною дохідної частини бюджетів всіх рівнів. Податкові надходження бюджету визначаються суттю фіскальної політики, яку проводить держава на конкретному етапі її розвитку. До факторів, що впливають на обсяг податкових надходжень до бюджету, відносять макроекономічні чинники, які змінюються з кожним роком: розмір ВВП, структура платіжного балансу, законодавча база

тощо, а також мікроекономічні чинники: вибір підприємствами режиму оподаткування, наявність у суб'єктів господарювання права на отримання податкових пільг, рівень прибутковості підприємств тощо. Податки є необхідною ланкою економічних відносин у суспільстві і є основною формою доходів держави та не менш важливим важелем економічного впливу держави на суспільне виробництво. В умовах нестабільності економічних систем проблеми формування достатнього обсягу бюджетних ресурсів і забезпечення ефективного їх використання набувають особливої актуальності.

Однією з важливих статей доходів Державного бюджету є податкові надходження. Відповідно до ст. 9 Бюджетного кодексу України, податковими надходженнями визнаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори [1].

Формування податкових надходжень бюджету - це процес адміністрування та акумулювання податків з застосуванням інструментів фіскального тиску. Наслідки застосування механізму мобілізації податкових надходжень та його роль у наповненні доходів Зведеного, Державного та місцевих бюджетів відображаються на динаміці цих надходжень та їхньої частки у доходах відповідних бюджетів.

Оскільки надходження непрямих податків є головним видом доходів Державного бюджету України, тому розглянемо ефективність непрямого оподаткування в Україні з огляду на його спроможність забезпечити необхідні доходи державі. Таким чином, дослідимо рівень виконання планових показників за 2014-2018 роки (рис. 1).

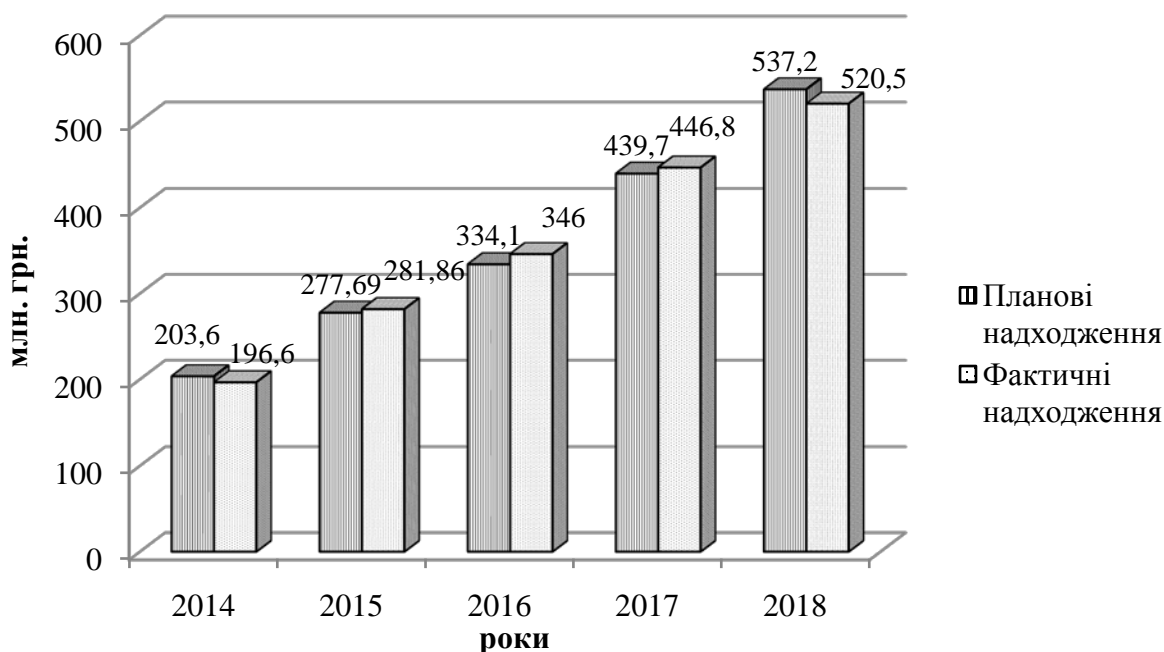

Рисунок 1 – Рівень виконання планових надходжень непрямих податків до Державного бюджету України за 2014-2018 роки

У 2014 році рівень виконання планових надходжень непрямих податків сягав 96,56%, тобто недовиконання плану дорівнювало 3,44%. У 2015 році спостерігалось перевиконання плану на 1,5%, фактичні надходження непрямих

податків до Державного бюджету України становили 281,86 млн. грн. У 2016 та 2017 роках знову простежується тенденція до збільшення надходжень до 346 млн. грн. та 446,8 млн. грн. відповідно. У 2018 році продемонстровано недовиконання плану на 3,1%, фактичні надходження склали 520,5 млн. грн.

Отже, протягом досліджуваних років спостерігається стрибкоподібна динаміка виконання надходжень непрямих податків, причому, рівень виконання планових показників в більшості випадків зростає, що пояснюється спроможністю доходів Державного бюджету України достатньо профінансувати заплановані видатки бюджету.

Наразі, варто розглянути динаміку рівня виконання планових показників надходжень непрямих податків протягом 2014-2018 років, аби дослідити рівні виконання плану по кожному виду податку в динаміці.

Зокрема, неповне виконання плану спостерігалось в надходженнях податку на додану вартість – 97,3% у 2014 році, з незначним підвищенням на 1,9% у 2015 році, подальшим зростанням та перевиконанням планових показників на 1,2% та на 3,6% у 2016 та 2017 роках відповідно, у 2018 році простежується зменшення надходжень на 2,6%, виконання плану становить 97,4% (рис.2).

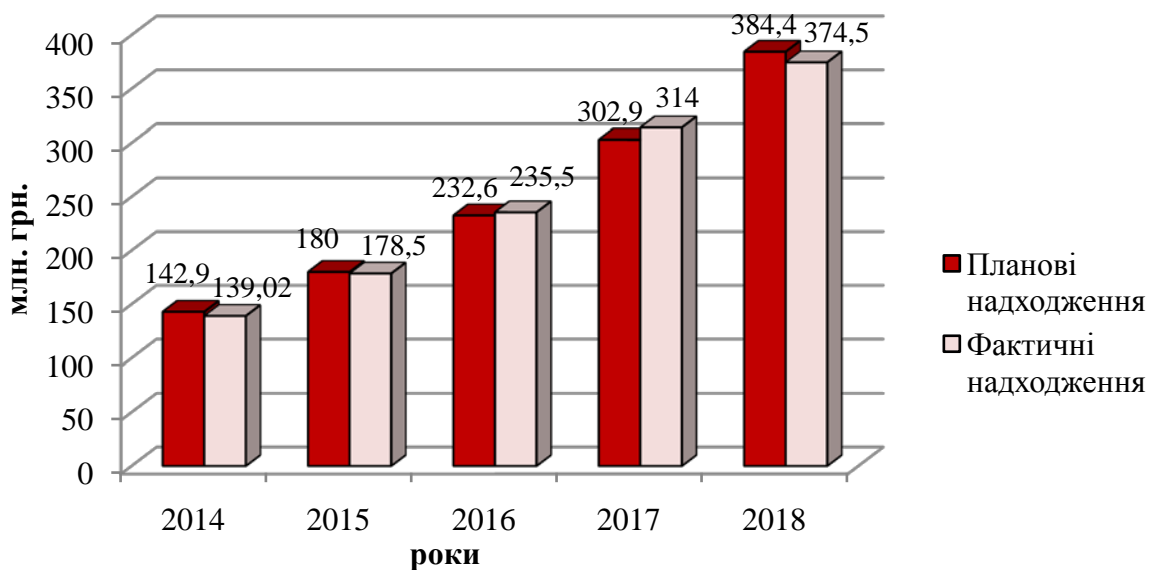

Рисунок 2 – Динаміка планових та фактичних надходжень податку на додану вартість до Державного бюджету України за 2014-2018 роки
Розраховано на основі [2; 3].

У 2014 році недовиконання плану у 2,7%, головним чином, спричинене недовиконанням плану надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів, що недовиконано на 12,1% та виплатою бюджетних відшкодувань ПДВ менше планових показників на 14,3%, це є свідченням неповернення коштів суб'єктам господарювання, що стримує їхній розвиток. Тоді, як рівень виконання планових надходжень ПДВ з ввезених товарів на територію України був недовиконаним лише на 2%. У 2015 році відбулись зміни у виконанні надходжень податку на додану вартість: рівень виконання з вироблених в Україні товарів спричинив перевиконання планових показників підвищенням

на 1,9%, склавши 101,9%, а з ввезених на територію України товарів несуттєво знизився на 0,5%. Також збільшилось виконання плану з бюджетного відшкодування ПДВ на 5,1%, склавши 105,6%.

У 2016 році спостерігається перевиконання плану надходження податку на додану вартість на 1,2%, склавши 101,2%, внаслідок зростання надходжень ПДВ з ввезених на територію України товарів на 6%. У 2017 році перевиконання плану у 3,6%, головним чином, спричинене виконанням плану надходжень ПДВ з ввезених на територію України товарів, що перевиконано на 13,2%. Тоді, як рівень виконання планових надходжень ПДВ з вироблених в Україні товарів був недовиконаним на 22%. У 2018 році недовиконання плану дорівнювало 2,6%. Зокрема, простежувалась тенденція до зменшення надходжень на 6,2% від ПДВ з вироблених в Україні товарів та на 1,5% від ПДВ з ввезених на територію України товарів. Рівні виконання планових надходжень акцизного податку були вищими порівняно з рівнем виконання податку на додану вартість (рис. 3).

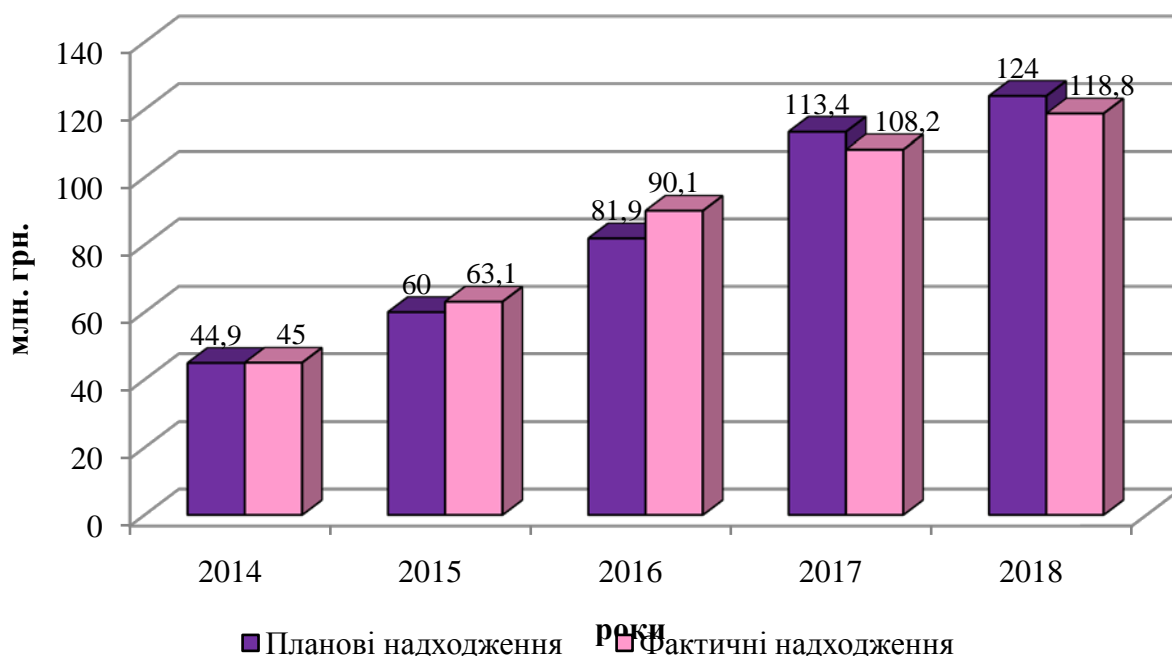

Рисунок 3 – Динаміка планових та фактичних надходжень акцизного податку до Державного бюджету України за 2014-2018 роки
Розраховано на основі [2; 3].

У 2014 році продемонстровано незначне перевиконання планових надходжень акцизного податку на 0,2% (рис. 3), причому, відбулося перевиконання планових надходжень за акцизним збором з ввезених на територію України товарів на 30%, тоді як з вироблених в Україні товарів недовиконано на 11,9%. У 2015 році рівень виконання плану надходжень акцизного податку продовжує збільшуватись на 5,2%, при цьому зростає рівень як акцизного податку з вироблених в Україні товарів, так і акцизного податку з ввезених на митну територію України товарів на 6,3% та 3,4% відповідно. У 2016 році знову спостерігалось перевиконання планових надходжень на 10%.

Зокрема, перевиконання плану надходжень акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів склало 4,6%, а акцизного податку з ввезених на територію України товарів – 19,9%. У 2017 році відбулося недовиконання плану на 4,6%. Це пояснюється зменшенням надходжень від акцизного податку з вироблених в Україні товарів на 7,4%, але у той же час фактичний показник акцизного податку з ввезених на територію України товарів дещо зріс на 0,5%. У 2018 році знову спостерігалось недовиконання плану на 4,2% у зв'язку зі скороченням надходжень від акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів майже на 9%, хоча надходження від акцизного податку з ввезених на територію України товарів зросли на 3,7%.

Зокрема, надходження мита продемонструвало стрибкоподібну динаміку – 80,3% у 2014 році, з підвищенням на 6,9% у 2015 році, подальшим зростанням та перевиконанням планових показників на 4% та на 4,3% у 2016 та 2017 роках відповідно, у 2018 році простежується зменшення надходжень на 5,6%, виконання плану становить 94,4% (рис.4).

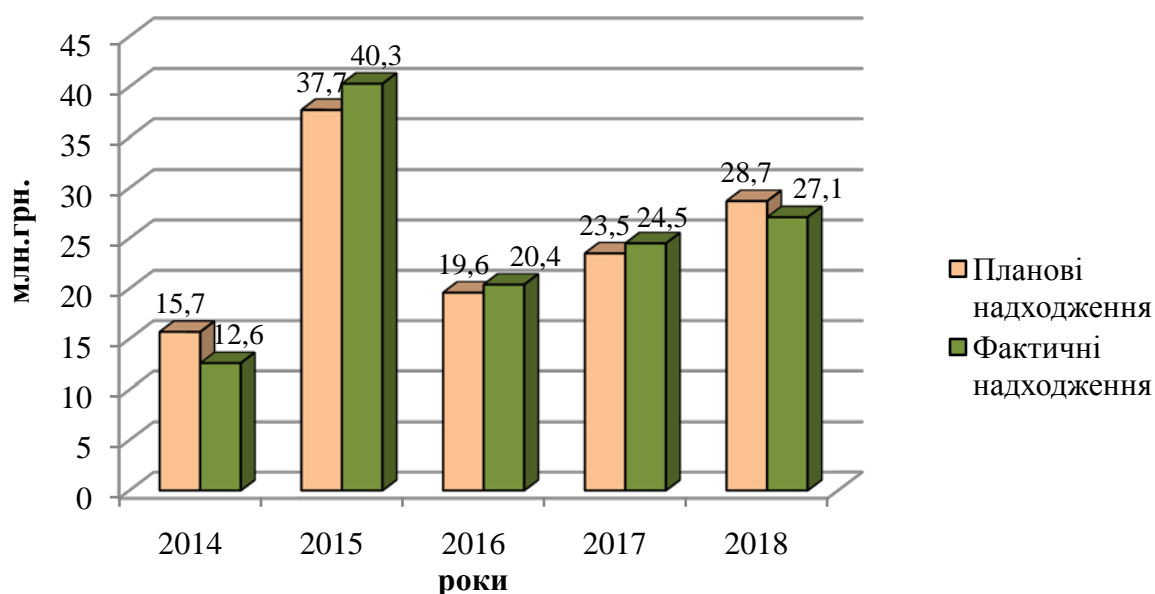

Рисунок 4 – Динаміка планових та фактичних митних надходжень до Державного бюджету України за 2014-2018 роки
Розраховано на основі [2; 3].

Якщо 2014 році спостерігалось суттєве недовиконання плану на 19,7%, що було досягнуте невиконанням плану ввізного мита на 20,5%, то у 2015 році відбулось перевиконання плану майже на 7%, у 2016 році – на 4%, а у 2017 році – на 4,3%. Таке перевиконання плану протягом 2015-2017 років було спричинене збільшенням надходжень ввізного мита до Державного бюджету України. У 2018 році відбулось недовиконання плану на 5,6% у зв'язку зі зменшенням фактичних надходжень ввізного мита на 2,4% та вивізного – на 2,1% від планових.

Підбиваючи підсумки ефективності непрямого оподаткування в Україні, підкреслимо такі аргументи: здебільшого планові надходження непрямих податків протягом досліджуваного періоду не були цілковито виконаними та

спостерігались перевиконання планового обсягу бюджетного відшкодування податку на додану вартість, що в підсумку більш вагомо знижувало планові надходження непрямих податків; непрямі податки займають досить вагому частку, що свідчить про їх фіскальність. Те, що рівень виконання надходжень непрямих податків в Україні не відповідав плановим показникам свідчить про необхідність вдосконалення функціонування податкової системи держави.

Проблеми формування достатнього обсягу доходів місцевих бюджетів та забезпечення економічно-соціального розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці є основною умовою виконання функцій, покладених на органи місцевої влади, які в сучасних економічних реаліях набувають особливої уваги. Відповідно до Бюджетного кодексу України [1] доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Основну частину бюджетів, як Державного, так і місцевих, становлять податкові надходження. Розглянемо статистику обсягів податкових надходжень до бюджету Вінницького регіону у розрізі непрямих податків за 2014-2018 роки (табл. 1).

Таблиця 1–Надходження непрямих податків до Державного бюджету з Вінницької області за період 2014 – 2018 років

Показник	2014 рік, млн. грн.	2015 рік, млн. грн.	2016 рік, млн. грн.	2017 рік, млн. грн.	2018 рік, млн. грн.	Темп приросту, %			
						2014/2015рр.	2015/2016рр.	2016/2017рр.	2017/2018рр.
Податок на додану вартість	1,5	0,9	2,2	4,3	4,7	-40	144,4	95,5	9,3
Акцизний податок	0,5	0,7	0,3	0,4	0,1	40	-57	33	-75
Мито	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	100	0	50	-33,3
Всього	2,1	1,8	2,7	5	5	100	87,4	178,5	-99

Розраховано за даними [3].

У таблиці продемонстровано вплив непрямого оподаткування на формування бюджетних показників Вінницького регіону протягом 2014-2018 років. Питома вага непрямих податків, сплачених до бюджету даним регіоном у 2018 р. становила 58,7%, зокрема: частка ПДВ – 55,2% і акцизного податку – 2,5%. Тобто, непрямі податки складають майже половину всіх податкових надходжень і мають значний вплив на фінансово-господарську діяльність регіону.

За даними таблиці 1 можна зробити висновок про те, що найбільшу частину непрямих податкових надходжень становить податок на додану вартість. У 2018 році дохід до бюджету від ПДВ склав 4,7 млн. грн., що займало 55,2% у структурі надходжень загального фонду Державного бюджету. Порівняно з 2014 роком ця сума також зросла майже втричі – тоді було 1,5 млн.

грн. Найменший ступінь виконання надходжень ПДВ до загального фонду державного бюджету склав 0,9 млн. грн. у 2015 році, а найбільший – 4,7 млн. грн. у 2018 році. Також в структурі надходжень до зведеного бюджету по Вінницькій області значну питому вагу займає акцизний податок із вироблених в Україні товарів. Найвищі показники продемонстровано у 2014-2015 роках – 0,5 та 0,7 млн. грн. відповідно. Що склало 16,2% у 2014 році та 20,2% у 2015 році у структурі надходжень загального фонду Державного бюджету. Найменше надходжень від акцизного податку надійшло у 2018 році – 0,1 млн. грн. Відносно стабільні надходження до загального фонду державного бюджету спостерігаються від мита. Протягом аналізованого періоду дохід коливався в межах 0,1 - 0,3 млн. грн.

Варто зазначити, що 28 грудня 2014 року Верховна Рада України ухвалила та внесла зміни до Податкового та Бюджетного кодексів України, які позитивно вплинули на податкові надходження до місцевих бюджетів[7].

Так, з 2015 року, як нове джерело надходжень до місцевих бюджетів, було запроваджено акцизний податок з реалізації через роздрібну торговельну мережу пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюну, нафтопродуктів. З 01.01.2015 Законом №79 розширено дохідну базу місцевих бюджетів шляхом: передачі з державного бюджету плати за надання адміністративних послуг (крім 50% адміністративного збору за держреєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців), державного мита; запровадження з 2015 року збору з роздрібного продажу підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою в діапазоні від 2% до 5% вартості реалізованого товару замість збору за виноградарство, садівництво та хмелярство, який надходитиме до місцевих бюджетів. Але зміни, внесені п.215.3.10 до Податкового кодексу України [6, 7] з 2017 року зменшать надходження до місцевих бюджетів на суму акцизного податку з реалізації через роздрібну торговельну мережу нафтопродуктів, внаслідок спрямованості його до Державного бюджету.

Непрямі податки є стабільним джерелом доходів, зокрема, в Україні за їх рахунок формується близько 50% доходів Державного бюджету, що особливо важливо в умовах мобілізації основних факторів виробництва в процесі євроінтеграції. Динаміка непрямих податків та їх частка у ВВП підтверджують їх фіскальну роль у формуванні фінансових ресурсів, необхідних для виконання функцій та завдань, покладених на державу. Непряме оподаткування в сучасних умовах повинне стимулювати економічний розвиток країни, сприяти створенню умов для залучення інвестицій, розвитку приватного бізнесу, сприяти зниженню податкового тягара, отриманню сталих доходів до Державного бюджету тощо.

Висновки. Таким чином, непрямі податки займають важливе місце не тільки у бюджетній системі країни, але й в економічній системі в цілому; їх роль та значення безпосередньо зумовлені типом конкретної економічної системи, обраними державою метою та пріоритетними напрямками соціально-економічного розвитку суспільства. Формування стабільних джерел для

достатнього обсягу доходів на рівні місцевих бюджетів сприятиме розвитку регіонів та країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI.
2. Доходи та видатки Державного бюджету протягом 2014-2018 років. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> (дата звернення 24.03.2020)
3. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень України. URL: <https://www.ibser.org.ua> (дата звернення 23.05.2020).
4. Кміть В. М., Волощук О. Г. Напряму удосконалення системи непрямого оподаткування в Україні. *Економіка та суспільство*. Тернопіль, 2017. № 13. С. 1124–1128.
5. Нікітішин А. О. Податкові надходження як складова доходів місцевих бюджетів. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 2. С. 156-160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_2_35.
6. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI.
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України: Закон України від 31.07.2014 р. № 1621-VII. Дата оновлення: 22.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19> (дата звернення 23.05.2020).

УДК: 336.5

О.П. Демченко, к.е.н., доцент кафедри фінансів
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
Н.В. Філіпова, к.е.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка»

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

У статті проведено аналіз видатків Державного бюджету України. Відстежено динаміку поточних і капітальних видатків держави. Здійснена постатейна оцінка видатків Державного бюджету за економічною класифікацією, що дозволило виявити перекося в розподілі ресурсів і недоліки бюджетного планування. Оцінено структуру державних видатків за функціональної класифікацією, що дало змогу оцінити частку кожного з функціональних напрямів видатків і виявити найвагоміші з них. Здійснено постатейну оцінку видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією, оцінено їх динаміку, абсолютні і відносні